

Министарство просвете, науке и технолошког развоја
Модернизација система средњег стручног образовања
Јединица за имплементацију пројекта

Отона Жупанчича 30, 11000 Београд, Тел.: + 381 11 260 8181
Е-mail: info@vetserbia.edu.rs, www.vetserbia.edu.rs

ИЗВЕШТАЈ О СТУДИЈСКОЈ ПОСЕТИ ЕНГЛЕСКОЈ

од 08. до 14. Јула 2012. ГОДИНЕ

АВГУСТ, 2012. ГОДИНЕ

Модернизација система средњег стручног образовања
Пројекат финансира Европска унија

1. Увод

Студијска посета Енглеској предстаља део програма реформе средњег стручног образовања у Републици Србији, која се спроводи на иницијативу Министарства просвете и науке, а уз финансијску подршку Европске уније, са циљем да се допринесе ефикаснијем национално-економском опоравку, друштвеној кохезији, одговори на потребе тржишта рада и ученика (полазника). Пројекат „Модернизација система средњег стручног образовања“ је као део реформе образовања у Србији био организатор овог студијског путовања.

Један од изазова модернизације система средњег стручног образовања са којим се Србија суочава је јачање капацитета националних и локалних актера у реализацији нових програма стручног образовања и обука за омладину и одрасле, у циљу повећавања њихове запошљивости и подршке личном развоју. До сада је обезбеђена подршка увођењу модернизованих стручних програма кроз пилотирање модуларних наставних програма заснованих на исходима, обуку наставника и набавку опреме. Након седам година пилотирања и континуиране подршке, у септембру 2010. године девет огледних профила преведено је у систем. Превођење огледа у систем спровођено је на основу евалуације огледа и ревизије наставних програма у 3 подручја рада: Пољопривреда, производња и прерада хране (7 профила), Електротехника (1 профил) и Геодезија и грађевинарство (1 профил).

Вид подршке овом развоју према Опису задатака Пројекта јесу и активности које се односе на планирање, организацију и реализацију студијске посете релевантним школама Европске уније/региона за најмање 20 директора и наставника из школа које по први пут реализују нове наставне програме. Циљ такве посете је упознавање са примерима најбоље праксе и размена искустава везаних за савремено стручно образовање и обуке.

За ову студијску посету одабрано је Уједињено краљевство (Енглеска) обзиром да се налази у веома напредној фази развоја, и да управо Енглеска има неке од примера најбоље праксе у Европској унији у областима обухваћеним процесом реформе стручног образовања у Србији. Већ годинама школе у Уједињеном краљевству примењују најсавременије политике и наставну праксу у области стручног образовања и обука, намењених омладини и одраслима, а развиле су и различите моделе обезбеђивања целоживотног учења, што је један од приоритета ЕУ у наредној деценији. Поред прихода који произилазе из државног буџета, оне помажу и предузећима у сфери конкурентности кроз јачање тржишта рада.

Директори/представници школа из Србије имали су прилику да посматрају рад својих колега у Уједињеном краљевству и да од њих науче нешто више о изазовима са којима су се сусретали у реализацији савремених образовних политика и наставног процеса, као и о приступима који су се показали као успешни у развоју реактивног и на пословање усмереног професионалног концепта управљања.

Овом студијском посетом биле су обухваћене посете установама на националном и регионалном нивоу, и на тај начин је остварен драгоцен увид у добру праксу функционисања локалног и регионалног нивоа у образовању.

2. УЧЕСНИЦИ

Студијска посета пољопривредним школама на југу Енглеске, чији ће домаћин био Лендекс (Landex) – Заједница пољопривредних школа, организована је у периоду од 8. до 14. јула 2012. године, а у њој су учествовале следеће особе:

Бр	Име и презиме	Занимање	Школа
01.	Татјана Турудић	Наставник	Пољопривредна школа „ПКБ“ Београд
02.	Илија Спасојевић	Заменик директора	Средња пољопривредна школа са домом ученика „Шабац“, Шабац
03.	Томислав Петровић	Директор школе	Пољопривредна школа, Лесковац
04.	Славољуб Величковић	Директор школе	Пољопривредна школа „Шуматовац“, Алексинац
05.	Радомир Златановић	Директор школе	Пољопривредна школа „Рајко Боснић“, Буково
06.	Зоран Ђорђевић	Директор школе	Пољопривредна школа „Радош Јовановић Сеља“, Прокупље
07.	Горан Бимбашић	Директор школе	Пољопривредна школа „Јосиф Панчић“, Панчево
08.	Либушка Фачара	Директор школе	Пољопривредна школа, Бач
09.	Драган Анђелковић	Директор школе	Средња пољопривредно-ветеринарска школа „Стеван Синђелић“, Врање
10.	Драгољуб Златановић	Директор школе	Пољопривредно-хемијска школа, Обреновац
11.	Петар Мартиновић	Директор школе	Средња пољопривредно-прехранбена школа „Стеван Петровић- Бриле“, Рума
12.	Петар Ђукић	Директор школе	Средња пољопривредна школа, Зрењанин
13.	Мирјана Ђирић	Наставник	Пољопривредна школа са домом ученика „Соња Маринковић“, Пожаревац
14.	Светлана Младеновић	Директор школе	Пољопривредно-хемијска школа „ Др. Ђорђе Радић“, Краљево
15.	Светлана Радојковић	Директор школе	Пољопривредна школа „Вршац“, Вршац
16.	Миладин Виторовић	Директор школе	Текстилно, технолошка и пољопривредна школа „Деспот Ђурађ“, Смедерево
17.	Бранко Рајчић	Директор школе	Средња школа „Свети Трифун“, Александровац

18.	Љубица Прибић-Јовичић	Директор школе	Средња пољопривредно-прехранбена школа, Сомбор
19.	Југослав Богдановић	Директор школе	Хемијско-прехранбена и текстилна школа „Урош Предић“, Зрењанин
20.	Љубиша Недељковић	Директор школе	Средња школа „Краљ Петар I“, Топола

Учеснике студијске посете пратили су следећи представници Пројекта:

Тревор Кук	Вођа тима
Славица Поповић	Експерт пројекта и преводилац
Јасминка Чекић-Марковић	Експерт пројекта и преводилац
Тамара Икономов	Експерт пројекта и преводилац
Мирјана Влаисављевић	Асистент на Пројекту

Сви учесници студијске посете су у предвиђеном року написали и доставили своје извештаје о студијској посети. Извештајима су обухваћени одговори на следећа питања:

- Какви су моји утисци и мишљења?
- Које нове концепте и/или идеје сам приметио/ла?
- Шта сам научио/ла?
- Са ким сам се сусретао/ла?
- Које нове контакте сам остварио/ла?
- Шта се од свега виђеног може применити у Србији?

Кључни елементи појединачних извештаја су обједињени и чине овај заједнички Извештај о студијској посети Енглеској.

3. ПРЕГЛЕД ОБРАЗОВНОГ СИСТЕМА У ЕНГЛЕСКОЈ

У Енглеској и Велсу образовање је обавезно само до краја 11. разреда, тј. до краја школске године током које ученик навршава 16 година живота. Крајем 80-тих година прошлог века уведени су испити за стицање **Општег сведочанства о средњем образовању** (General Certificate of Secondary Education, **GCSE**) као обавезни испити за све ученике који завршавају школу. Ово сведочанство представља школску квалификацију која се стиче из одређених предмета које похађају ученици узраста од 14 до 16 година током средњошколског образовања у Енглеској, Велсу и Северној Ирској. Она је еквивалентна Нивоу 2 и Нивоу 1 Оквирне квалификације у зависности од резултата на завршном испиту. Ученици имају могућност да се одреде за полагање испита за стицање једне или више квалификација овог типа, и за полагање ових испита могу се пријавити интерно или екстерно у било ком тренутку. Ученици имају могућност да комбинују опште сведочанство са другим квалификацијама или дипломама.

Раније су се разреди средње школе у Енглеској називали **форме**. Ученици би започињали прву годину средње школе у *првој форми*, што је заправо година током које ученици навршавају 12 година живота. Ученици би се сваке године померали за једну форму пре него што би стигли до пете форме са навршених 16 година живота. Они ученици који су желели да наставе школовање прелазили су у **шесту форму**, која је била подељена на *нижу и вишу*.

Овај систем је промењен током школске 1990/91 године, тако да се сада разреди означавају редом од основне школе па надаље. Разред 1 је прва година основне школе по пријему у школу. Прва година средње школе (по старом систему прва форма) је сада позната као Разред 7. Нижа шеста форма је сада еквивалентна **Разреду 12**, а виша шеста форма **Разреду 13**. Међутим, термин Шеста форма се још увек задржао из старог система и користи се као заједнички термин за Разреде 12 и 13.

На крају шесте форме ученици полажу испите за стицање квалификације на **Нивоу А** (**Advanced Level General Certificate of Education** - Опште сведочанство о средњој школи - **напредни ниво**), која је призната као стандард за процену подобности кандидата за академске курсеве на универзитетима у Енглеској, Велсу и Северној Ирској.

Алтернативу академским квалификацијама представљају стручне квалификације, које поред система шегртовања обухватају и стицање националних сертификата и диплома које одговарају Општем сведочанству о средњем образовању и дипломама на Нивоу А.

4. ПОСЕЋЕНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ/ИНСТИТУЦИЈЕ

4.1 Hadlow College (Хедлоу колеџ)

Хедлоу колеџ (Hadlow College) један је од најбољих колеџа/школа у Кенту, Уједињено краљевство. Од стране Ofsted-а¹ оцењен је као „изузетан“ и има статус Светионика изврсности². Овај колеџ нуди широк спектар предмета из области пољопривреде, лова, шумарства и сродних грана, ученицима узраста 16 -18 година који завршавају образовање, након чега стичу Опште сведочанство о завршеном средњем образовању према индивидуалним потребама ученика.

У оквиру партнерства са Универзитетом у Гриничу (University of Greenwich), Хедлоу колеџ у свом главном кампусу у близини Tonbridge-а, Кент, нуди програме за стицање различитих диплома. По завршетку школовања ученици могу да стекну основну диплому (FdSc) или диплому вишег степена у звању бачелор (BSc (Hons) или BA (Hons)) из одабраног предмета. Све дипломе оваг колеџа стављају јак акценат на стручно образовање које се реализује кроз праксу на радним местима. Стога 84% свршених ученика или проналази посао или наставља образовање.

Поред редовног школовања Хадлоу нуди и скраћене курсеве који се одржавају током дана, у вечерњим часовима или викендом, и обухватају различите предметне области – од стручних квалификација из хортикултуре Краљевског друштва за хортикултуру до сертификата колеџа из заваривања и цвећарства. Курсеви су намењени различитим интересним странама – од оних који нешто раде као хоби и желе да се боље упознају са оним што воле, преко стручњака из привреде који желе да надограде своја знања и вештине до оних који желе промену занимања. Ванредним ученицима Хедлоу колеџа на располагању су исте просторије, подршка и савети које уживају и редовни ученици.

Током претходне две године колеџ је имао преко 100 студената из 40 различитих земаља са разноликим искуством и пореклом. Студенти могу да одаберу програме за стицање диплома или стручних квалификација из области пољопривреде, лова, шумарства и сродних грана. У понуди су предмети: Пољопривреда, Баштованство, Хортикултура, Наука о коњима, Пејзажна архитектура и Брига о животињама. Колеџ нуди и курсеве за шегрте, као и свеобухватне обуке за стручњаке из привреде.

4.2 Plumpton College (Пламтон колеџ)

Пламтон колеџ (Plumpton College) изграђен 1926. године, специјализован је за пружање широког спектра курсева из области пољопривреде кроз партнерску сарадњу са школама које нуде даље образовање или проходност ка високом образовању. У сарадњи са Универзитетом у Брајтону (University of Brighton) на колеџу се нуде курсеви по чијем завршетку се стичу дипломе. Дијапазоном курсева покривена је целопкупна образовна понуда из области: пољопривреде, хортикултуре, цвећарства, одржавања зелених површина, уређења земљишта, узгајања коња, механизације за пољопривреду и хортикултуру, ковања, бриге о животињама и ветеринарске неге, руковођења селом, шумарства и узгоја дрвећа, спортова, вина и виноградарства и вођења послова на селу.

¹ Ofsted представља Канцеларију за стандарде у образовању, службама за бригу о деци и вештинама (Office for Standards in Education, Children's Services and Skills). Своје извештаје, у својству независне и непристрасне институције, подноси директно Парламенту. Бави се инспекцијским радом и регулише службе које се односе на бригу о деци и омладини, као и установе које се баве образовањем и вештинама за ученике/полазнике свих узраста.

² Статус светионика обезбеђује јавно признање изврсности и иновативности које постоје у даљем систему образовања. Он велича изванредну реализацију у области даљег образовања у односу на широк дијапазон образовних установа и установа за стицање вештина широм Енглеске.

Пламтон нуди и дипломе за шегрте на два нивоа (средњем и напредном). Главна зграда колеџа налази се у центру имања (колеџа) које обухвата 700 хектара. Постоје изванредне просторије за демонстрацију и практичан рад ученика из одабраних области образовања. Поред фарме и имања, колеџ поседује и Јединицу за одгој коња, Центар за бригу о животињама, Вински центар, Јединицу за хортикултуру, Центар за вођење послова на селу, итд.

Колеџ ужива велики углед по питању обезбеђивања „погодног окружења за учење“ јер су појединачне потребе ученика приоритет. У прилог овом угледу говори и Ofsted/ALI инспекцијски надзор колеџа, који је добио похвале првенствено због високе стопе успешности ученика при стицању квалификација, али и због снажне подршке и усмеравања које ученицима пружа срдечно и љубазно особље пуно ентузијазма.

4.3 The Royal Botanic Gardens, Kew (Краљевска ботаничка башта, Кју)

Краљевска ботаничка башта, Кју, (The Royal Botanic Gardens, Kew) основана је 1759. године, а 2003. године UNESCO је прогласио светском баштином. Поред Баште у Лондону, постоји и башта у Вејкхурсту (Wakehurst) која је седиште Миленијумске банке семена (Kew's Millennium Seed Bank). Осим тога што представља једну од врхунских туристичких атракција Лондона, Краљевска ботаничка башта је и светски лидер у науци о биљкама и конзервацији. Помаже у откривању и описивању биљака у свету и разноликости печурака, очувању биљног света на планети, промовисању одрживе употребе биљака и подстицању свести о значају биљног света и животне средине.

Током своје историје, Краљевска ботаничка башта, Кју дала је значајан допринос већем разумевању биљног царства са многобројним добитима за човечанство. Данас је она пре свега научна установа. Са својим збиркама живих и сачуваних биљака, биљним производима и информацијама из области ботанике, она чини енциклопедију знања о биљном царству.

Посетиоци могу да истражују унутрашњост Краљевске ботаничке баште коју чине: *Кућа палми (Palm House)*, коју је дизајнирао Decimus Burton, а зналачки пројектовао Richard Turner и радио на њеној изградњи у периоду од 1844. до 1848. године, *Кућа скромности (Temperate House)*, највећи очувани викторијански стакленик на свету који покрива површину од 4 880 м² (5 850 квадратних јарди) и који је висок 19 метара (63 стопе), *Кју Палата (Kew Palace)*, најмању и најинтимнију од свих краљевских палата и *Стаклену башту Принцезе од Велса (Princess of Wales Conservatory)*, која је пуштена у рад 1982. године са циљем да замени скупину од 26 мањих запуштених зграда. Ова стаклена башта названа је по Принцези Аугусти, оснивачу Краљевске ботаничке баште, а отворила ју је Принцеза од Велса - Дајана, 1987. године. Ово је једна од најкомплекснијих стаклених башти у Кју-у, која садржи десет компјутерски контролисаних климатских зона под једним кровом.

4.4 Merrist Wood College (Мерист Вуд колеџ)

Мерист Вуд колеџ (Merrist Wood College), датира још из 1318. године и простире се на 400 ари. Ово је вишеструко награђивани колеџ специјализован за привредне гране које се баве пољопривредом, ловом, шумарством и сродним областима. Привредници га изузетно цене због обука и многобројних успеха постигнутих на изложбама Краљевског друштва за хортикултуру у Челзију и Хемптон Корту. Рад овог имања познат је широм Уједињеног краљевства као и у осталим деловима света.

Затворена арена за јахање једна је од највећих на колеџима у земљи, и уједно представља место за припрему спортиста за Олимпијске игре у Лондону 2012. године. Велики и разноврсни центар за бригу о животињама поседује домаће и егзотичне животиње. Остале просторије обухватају специјално дизајниране просторије и радионице за цвећарство,

баштованство, хортикултуру и уређење земљишта, а могуће је користи и голф терен са 18 рупа.

Ученици могу да бирају из широког дијапазона програма од једнодневних радионица и кратких курсева, па све до курсева за стицање диплома и сертификата, који им омогућавају даљу проходност. Стопе успешности су веће од националних репера, подршка ученицима је посебно јака, а сви ментори су привредни стручњаци.

4.5 Kent County Show (Сајам у Кенту)

Сајам у Кенту (Kent County Show) део је активности Пољопривредног друштва Кента. Ове године Сајам је одржан од 13. до 15. јула. Посетиоци овог Сајма могли су да виде новитете из области пољопривреде, лова, шумарства и сродних грана. Део сајма чинили су Пољопривредни рејон (Agricultural area) који је пружио могућност посетиоцима да на интерактиван начин науче све о пољопривреди (ратарству) у овом региону. Посетиоци су могли да виде и демонстрацију шишања оваца и земљорадничку аукцију (лицитацију). Овај део Сајма обухватио је и *Рејон за младе пољопривреднике (Young Farmers Area)*, чији представници деле заједничко интересовање за природу и сеоски начин живота. На овај начин млади људи имају сјајну прилику да стекну нове пријатеље, науче нове вештине и учествују у новим искуствима. Они су приказали различите типове сточних грла која обухватају говеда, овце, торове са свињама, кунићима и живином.

Рејон природе (The Countryside Area) обухватио је *Изложбу оваца (Sheep Show)*, где се пуно тога могло научити о карактеристикама појединачних врста и о путу који вуна пређе до тренутка када постане џемпер, *Центар за јастребове/соколове (Hawking Centre)* са демонстрацијама слободног лета птица грабљивица које су биле организоване два пута дневно.

Рејон шума и дивљег света (Woodland and Wildlife area) понудио је изузетне сеоске занате, док је посета *Пчеларима Кента (Kent Beekeepers)* пружила могућност да се стекне увид у најзапосленија створења животињског царства.

Рејон Еко села (The Eco Village area) представио се на Сајму пету годину за редом уз приказ одрживог живота. Излагачи из овог Рејона промовисали су широк спектар производа и услуга као што су: висококвалитетни еколошки баштенски намештај, специјалисте за котлове на биомасу и грејне системе на дрво, насипе, одрживе подове, обновљиву енергију, препарате за негу коже и лекове на биљној бази... *Рејон баштованства (Garden living area)* објединио је часове цвећарства и излагаче цветних аранжмана.

Да би остварили највећу могућу добит од посете овом Сајму, учесници студијског путовања имали су могућност да направе индивидуални план посете у складу са својим професионалним интересовањима.

НАПОМЕНА: Планом студијске посете била је предвиђена и посета Институту за здравље животиња (The Institute for Animal Health). Међутим, имајући у виду да се ова посета поклопила са редовним државним инспекцијским надзором ове установе, било је немогуће ући у просторије Института. Институт је ипак изашао у сусрет учесницима посете и послао свог угледног професора да одржи предавање учесницима у просторијама Мерист Вуд колеџа.

Институт за здравље животиња (The Institute for Animal Health (IAH)), Институт Савета за биотехнологију и научна биолошка истраживања (Institute of the Biotechnology and Biological Sciences Research Council (BBSRC)) јединствен је национални центар који ради на унапређивању капацитета Уједињеног краљевства да одржи под контролом и елиминира вирусна обољења животиња кроз своју високоиновативну основну и примењену бионауку. Он пружа подршку конкурентности произвођача стоке и живине у Уједињеном краљевству и

побољшава квалитет живота и животиња и људи. Једна од снага овог Института је да проучава инфективне болести домаћих животиња – стоке (говеда), живине, оваца и свиња.

Институт је тренутно смештен на две локације, лабораторија у Пирбрајту у Сарију и лабораторија Комптон у Беркширу. У току је процес пресељења из лабораторије Комптон у лабораторију у Пирбрајту.

Резултати истраживања овог Института признати су широм света, делом због давања доприноса кроз дијагностику, експертске анализе и савете, а делом због партнерстава са међународним телима, као што су: Организација Уједињених нација за храну и пољопривредну (UN's Food and Agriculture Organisation (FAO)), Светска организација за здравље животиња (the World Organisation for Animal Health (OIE)), Европска управа за безбедност хране (the European Food Safety Authority) и Одељење Уједињеног краљевства за међународни развој (the UK's Department for International Development (DfID)). У сарадњи са овим организацијама Институт је дао велики допринос недавно постигнутом глобалном сузбијању куге код говеда (говеђа куга).

5. ПЛАН ПОСЕТЕ

У прилогу се налази реализовани план посете.

Дан 1 09.07.2012.	09.15 - 12.30	Hadlow College Hadlow, Tonbridge, Kent. NN11 0AL www.hadlow.ac.uk Уводна презентација: <i>Paul Hannan</i> , директор и обилазак Hadlow-а (укључујући млеку, места за пружање ветеринарске неге, Гарден центар, рибарско језеро, итд.) Презентација о везама са привредом: <i>Maria Jeffery</i>
	12.30 - 13.30	<i>Пауза за ручак</i>
	14.00 – 16.30	Посета произвођачу воћа - F W Mansfield Fruit Farm Nickle Farm, Ashford Road, Chartham, Canterbury Kent CT4 7PF www.mansfields.net Презентер: <i>Chris Lynch</i>
Дан 2 10.07.2012.	10.15 – 13.30	Plumpton College Ditchling Road, Nr. Lewis, E. Sussex. BN7 3AE www.plumpton.ac.uk Уводна презентација: <i>Des Lambert</i> , директор и сарадници <i>Richard Pemble</i> и <i>Don Cranfield</i> и обилазак Plumpton-а (укључујући млеку, простор за узгој свиња, оваца, пчеларство, виноградарство)
	13.30 - 14.00	<i>Пауза за ручак</i>
	14.00 – 16.00	Посета фарми у источном Сасексу
	16.30 – 18.00	Повратак у Plumpton College ради обиласка комерцијалне (трговачке) винарије, новог погона млеку и објеката за прераду млека
Дан 3 11.07.2012.	10.00 – 17.00	Посета Краљевској ботаничкој башти (Royal Botanic Gardens, Kew) Richmond, Surrey, TW9 3AB http://www.kew.org

Дан 4 12.07.2012.	10.15 – 14.00	Merrist Wood College Worplesdon, Guildford, surrey. GU3 3PE www.merristwood.ac.uk Уводна презентација: <i>John Nutt</i> , директор и обилазак Merrist Wood-а (укључујући узгој коња, гајење дрвећа, хортикултуру, бригу о животињама)
	14.00 - 14.30	<i>Пауза за ручак</i>
	14.30 – 16.30	Предавање професора са Института за истраживање здравља животиња (Institute for Animal Health Research Centre) Pirbright лабораторија, Ash Road, Surrey, GU24 0NF http://www.iah.bbsrc.ac.uk Презентер: професор <i>John Anderson</i>
Дан 5 13.07.2012.	10.00 – 16.30	Kent County Show – посета сајму Detling, Maidstone Kent ME14 3JF http://kentshowground.co.uk

6. ПРЕГЛЕД ОПШТИХ ЗАПАЖАЊА О СИСТЕМУ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА У УЈЕДИЊЕНОМ КРАЉЕВСТВУ

Колеџи посећени током студијске посете (Хедлоу, Пламптон и Мерист Вуд) представљају образовне установе које су сличне средњим стручним школама у образовном систему Србије у погледу образовне понуде за популацију редовних ученика (тј. ученика од 16 и више година старости). Поред сличности, уочава се и једна велика разлика – осим програма за редовне ученике, колеџи имају и могућност да организују и реализују обуке и курсеве за друге циљне групе (нпр. одрасле полазнике, незапослена лица, лица која желе да се доквалификују или да се додатно обуче, итд).

Посете колеџима су се састојале од презентација и обилазака комплекса колеџа. У својим презентацијама менаџери колеџа и њихови сарадници су говорили о претходном и тренутном стању ствари у колеџу, давали осврт на финансијски модел пословања, кадровску политику, стратегије развоја и унапређивање квалитета рада. По завршетку презентација, организован је и обилазак колеџа, који није обухватио само просторије у којима се одвија настава, већ и просторије у којима ученици/полазници обављају практичну обуку. Свој допринос дали су и представници привреде са којима колеџи остварују континуирану сарадњу. Поред колеџа, посећена је и Краљевска ботаничка башта, која за наставнике и ученике/полазнике представља праву ризницу хортикултуре, као и Сајам у Кенту, на коме су своју образовну понуду, производе и услуге представили и неки од посећених колеџа.

На основу свега виђеног, учесници студијске посете су дошли и до следећих општих запажања о систему стручног образовања у Уједињеном Краљевству:

Образовање ученика/полазника базира се на практичном раду и оспособљавању за одређено занимање и употреби концепта „преко праксе до теорије“. Током свог школовања ученици/полазници се максимално припремају за свој посао, тако да по запошљавању за њих не постоје изненађења и непознанице. Овакав систем школовања је рационалан, довољан и примерен британском менталитету и потребама. Интересантан је и податак да у Уједињеном Краљевству постоји само 16 чисто пољопривредних школа.

Образовна понуда - Поред профила из области пољопривреде за популацију редовних ученика, сви посећени колеџи имају у својој понуди и широк дијапазон обука различите дужине трајања из различитих области - од пољопривреде, хортикултуре, ветерине, виноградарства до спорта (фудбал, голф), борилачких вештина и вештине ковања гвожђа. Колеџи имају слободу у креирању наставних садржаја за курсеве које организују на основу интересовања кандидата из различитих образовних, али и старосних циљних група.

Финансирање – У погледу финансирања, колеџи су потпуно самостални у планирању, организацији и реализацији како наставних програма које нуде потенцијалним ученицима/полазницима, тако и у производњи и пружању услуга на школској економији. Подршка државе огледа се у финансирању ученика који из разлога дефинисаних прописаним критеријумима не могу сами да плате своје школовање (што заправо представља директну подршку овим ученицима), док је колеџ адекватном понудом и добром организацијом и рејтингом оријентисан да их привуче и попуни своје капацитете. Контрола од стране државе састоји се у екстерној евалуацији и инспекцијском надзору, чији се налази објављују и повратно утичу на положај колеџа на тржишту образовања. Међутим, за понашање државе је карактеристично да она не настоји да регулише све до најситнијег детаља, већ оставља простор да колеџ, у складу са својом проценом захтева тржишта, понуди што више смерова, а нарочито кратке курсеве за савладавање разних вештина и знања које финансирају или сами полазници или њихови послодавци.

Стручно образовање у Уједињеном краљевству је организовано **на тржишним принципима**, без претераног уплитања државе и државне администрације, што доводи до комерцијализације образовних установа, самосталности у њиховом раду, и њиховог развоја у сваком смислу. Овакав вид организације омогућава комерцијалну производњу и пословање кроз које се ствара могућност зараде, нпр. продајом сопствених производа у продавницама колеџа. На овај начин колеџи стичу велику аутономност и независност у располагању имовином колеџа, нарочито земљиштем. Реализација комерцијалних циљева у сваком од подручја рада омогућава да се целокупна остварена зарада врати у образовање, чиме се држава постигнути стандард и стреми ка побољшањима.

Планирање уписа нових ученика врши се у складу са потребама државе. Држава финансира само прописани (одређени) броја ученика, док све ученике преко те квоте финансира колеџ из сопствених средстава. Будући ученици имају могућност да бораве неколико дана у колеџу током лета у циљу што бољег упознавања са уписаним профилем.

На укупну радну атмосферу (пored традиције афирмисања рада и одговорности) пресудно утиче и чињеница да сви ученици образовних смерова и профила и полазници курсева за оспособљавање за разна занимања и вештине уписују колеџ зато што заиста желе да науче и баве се занимањем које су изабрали, а не занимањем које су једино могли да упишу, што је чест случај код претерано централизоване уписне политике.

Сваки колеџ има своју стратегију која се изграђује у сарадњи са државом, привредним партнерима, локалном заједницом, родитељима, будућим ученицима/полазницима... Колеџи стално преиспитују свој стратешки правац постављајући себи питања: Како треба да ради/функционише један добар колеџ?; Шта треба урадити да би се унапредио рад колеџа и да би ученици пожелели да упишу баш овај колеџ? Са стратегијом колеџа морају да буду упознати сви запослени - од помоћног радника до менаџера - како би сваки појединац могао да зна како да допринесе успешности колеџа у коме ради.

Настава – Настава се одвија у сређеним, уредним и изузетно добро опремљеним кабинетима и просторијама за практичан рад у здравој природној средини. Наставник има велику слободу и креативност у организовању наставе и одабиру садржаја у оквиру своје струке, наравно, у зависности од нивоа предмета, курса, обука. У колеџима се посебно запажа корелација међу предметима и сарадња наставника који раде у истој струци.

Усмереност на струку - Сви посећени колеџи усмерени су на школовање кадрова уске специјалности за којима постоји потреба на тржишту рада. Карактеристично је да је целокупна образовна активност оријентисана на стручне предмете. Они предмети који се у средњем стручном образовању у Србији сматрају општеобразовним (страни језик, математика, природне и друштвене науке) су у ствари у функцији савлађивања струке и бољег разумевања, изражавања и комуникације везане за стручне садржаје.

Праћење реализације постављених циљева и процена постигнућа запослених - Планирање и праћење постављених циљева се сматра изузетно важним за развој колеџа. Запослени у колеџу на почетку школске године добијају листе са дужностима које треба да реализују током целе школске године. Процена реализације (тј. постигнућа) за све запослене спроводи се 3 пута годишње (на почетку, у средини и на крају године), а оцењује оценама 1- 5. Уколико се током године установи да неки наставник, нпр. није урадио све што је требао, онда он пише извештај који садржи корективне мере које ће примењивати у циљу сопственог побољшања, а самим тим и побољшања наставе и колеџа у целини. Колеџ пружа наставницима могућност да унапреде свој учинак тако што организује потребне курсеве и обуке. У случају да и након тога не дође до побољшавања, наставник добија отказ.

Са друге стране, наставници и тимови који добро раде добијају и новчане награде и бонусе у складу са својим постигнућима, јер је у овим колеџима уведено плаћање запослених по учинку. Оно што карактерише све колеџе је афирмација рада и одговорности уз спремност на личну интроспекцију.

Код **самовредновања и побољшања квалитета** примењује се систем "одоздо на горе"- што значи да су сви запослени од најнижих до највиших позиција укључени у побољшање квалитета рада колеџа. Сваки запослени тачно зна шта треба да ради у циљу побољшања квалитета. Сваке године се прави акциони план за побољшавање квалитета. Постоје 5 области квалитета - Настава и учење, Постигнућа ученика, Подршка ученицима, Ресурси и Организација рада школа и руковођење. Сваки одсек колеџа саставља свој извештај о самовредновању са добрим и лошим странама, а онда се сви извештаји обједињују у заједнички извештај.

Колеџи имају честе интерне евалуације које се озбиљно спроводе, тако да се налази државних инспекција код бољих колеџа не разликују много од процене до које су сами колеџи дошли при претходном оцењивању свог рада и резултата. Прати се и процењује рад сваког појединца, од сваког се тражи да пружи свој максимум и да покаже иницијативу, као и да има свој лични план који се уклапа у општи план стратешког развоја колеџа.

Поред интерног оцењивања, врши се и екстерно оцењивање и контрола коју спроводи владина организација Ofsted по унапред одређеним и договореним ставкама за проверу. У пружање подршке и процену рада колеџа укључена је и Заједница пољопривредних школа. тј. колеџа (LANDEX).

7. ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРИМЕНУ УОЧЕНИХ КОНЦЕПАТА И ИДЕЈА НА СИСТЕМ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА У СРБИЈИ

Учесници студијске посете сматрају да је у циљу модернизације система стручног образовања у Србији потребно посебно обратити пажњу на стварање услова за примену следећих концепата и идеја:

- Постојање свеобухватне стратегије образовања са јасно дефинисаним циљевима и начинима њихове реализације мора бити императив. Стратегијом такође треба реално (тј. на основу потреба тржишта рада) утврдити број потребних гимназија и стручних школа
- Стално се треба залагати за децентрализацију образовања, јер са децентрализацијом свака школа добија већу могућност да пројектује различите студијске програме и курсеве за помоћ и подршку незапосленим лицима, лицима без образовања, људима који из хобија желе стручно оспособљавање и усавршавање
- Мрежа школа се мора рационализовати, јер ће се смањењем броја школа доћи до боље опремљености и бољег материјалног положаја запослених
- Тржишна оријентисаност школа се мора јачати, пољопривредне школе се морају ослањати на своје комерцијалне активности и додатне активности које ће довести до прилива новца
- Мора се јачати економска моћ школа и утицати на осамостаљивање школа у раду и привређивању, тј. стварању амбијента у школи за комерцијализацију и пружање услуга ради стварања већег дела сопствених прихода и могућности улагања у процес образовања и његово унапређивање
- Усмереност на добру организацију, дугорочно планирање и остваривање дугорочних позитивних ефеката треба да постане један од приоритета
- При изради стратешких планова треба подстицати потпунију и садржајнију комуникацију са различитим интересним странама и прикупљати податке о томе шта треба да буде основа стратешког плана школе
- Школе морају постати отвореније за нове идеје ученика и њихових родитеља
- Морају се постављати реални и остварљиви циљеви и стално пратити њихово остваривање
- Обавезе (задужења) се морају прецизно планирати, а одговорност поделити
- Сви запослени треба да буду боље информисани и упознати за мисијом и визијом сопствене школе
- Школа мора да има разноврсну понуду курсева који ће бити интересантни будућим ученицима/полазницима – како редовним ученицима, тако и заинтересованим одраслим лицима за преквалификацију, доквалификацију и дошколовавање
- Посебан акценат школа треба да стави на шири дијапазон додатних делатности и флексибилне начине њихове реализације – тј. школама треба дати могућност да, према потребама тржишта, организују кратке обуке (нпр. обуке за негу кућних љубимаца, егзотичних животиња и других), јер се на тај начин брзо одговара на потребе крајњих корисника, што се не би могло постићи увођењем новог профила, јер би за то било потребно много више новца из буџета, а продужило би се и време одговора на потребе корисника

- Све активности у школи морају бити усмерене на добробит ученика/полазника и у функцији квалитетног образовања за ученике – „стављање ученика у први план“
- Ученике треба оспособљавати за будући самостални рад кроз праксу уз надгледање наставника
- Морају се школовати кадрови уже специјалности
- Васпитно-образовне методе морају бити флексибилне и прилагођене индивидуалним потребама ученика/полазника
- Школске колетиве треба подстицати и мотивисати на напредовање. У том смислу је неопходно да се сваки плански документ операционализује детаљно тако да сваки појединац унутар школе добије личне, мерљиве и остварљиве циљеве, како би његов рад био вреднован у односу на њих
- Мора се тежити мотивисању и већој укључености ученика и запослених у рад школе који се не односи на сам образовни процес (осмишљавање уређења дворишта, учионица, школског имања, сајта школе, медијске слике школе, заједничке акције у локалној средини)
- Стално треба истицати одговорности наставника, ненаставног особља и ученика за квалитет рада школе
- Рад, надлежности и одлучивање Школског одбора се мора унаређивати да би он постао поузданији и самосталнији у раду, на основу чега би проистекла већа лична одговорност сваког члана за рад школе у целини
- Самовредновање ће постати кључ за опстанак школа, нарочито уколико се буде ригорозно спроводила рационализација школа. Одговорности и задаци везани за самовредновање и контролу квалитета се могу расподелити на стручна већа у школи, чиме се лакше уочавају добре и лоше стране сваког сегмента рада и сваког подручја рада/смера у школи и лакше отклањају недостаци и уједно активира већи број људи
- Заједници пољопривредних школа треба дати већи значај и улогу, посебно у делу који се односи на праћење и вредновање рада школа
- Више напора треба усмеравати ка сарадњи и умрежавању школа (у овом случају пољопривредних)
- Упис треба планирати у складу са потребама државе
- Држава треба из свог буџета да обезбеди финансијска средства за прописану уписну квоту, а школама треба да пружи могућност да из сопствених средстава финансирају број ученика преко уписне квоте
- Треба размотрити и увођење осмочасовног радног времена за запослене у школи
- Треба применити уочени модел пружања подршке наставницима и модел санкционисања и награђивања наставника и осталих запослених
- Неопходна је већа фокусираност на каријерно вођење и целоживотно учење
- Потребно је чешће организовати посете сајмовима и другим сличним манифестацијама које за циљ имају усавршавање у струци и наставника и ученика
- Треба створити могућности за осавремењивање кабинета и лабораторија за примену модерних технологија и обезбедити квалитетну практичну наставу за ученике у пољопривредним школама ради повећања степена њихове обучености за практичан рад и бржег укључивања у рад.

Током студијске посете наставници и директори школа из Србије су учврстили своју узајамну сарадњу и уједно остварили врло корисне контакте са менаџерима и представницима колеџа у Енглеској. Било је и начелних договора око даље међусобне сарадње између школа у Србији и колеџа у Енглеској, чиме се отварају могућности за успостављање дугорочних партнерских односа, што је и био случај са школама које су раније кроз КАРДС реформу стручног образовања и осталих донаторских пројеката учествовале у студијским посетама.